

בתשובתו שנדפסה בס' נאות דשא ח"ג עמ' קע"ו ס' כ"ד ע"ש בארוכה.

ועי' שו"ת טוב טעם ודעת מהד"ל ס' קי"א, ושו"ת אורי וישעי מה"ק ס' ל"ד, ושו"ת חיים של שלום ח"ב ס' צ"ה, ושו"ת לבושי מרדכי מה"ק חיד"ד ס' ל', ושו"ת בית שער חיד"ד ס' קי"ט.

ב. "אך האמת כי הבשר הזה צריך קצת ניקור ומפשיט השלימים העור רק מעליו שהוא קרוב לחלב הכסלים וכו' והקצבים הישראלים בקיאים ואומנים בזה וכו' אמנם במקומות שישראלים אוכלים חלק האחוריים וממונים מנקרים בקיאים על זה אז מניחים אפי' הצלע הי"ב לאחוריים וכו' ואין להקצבים וכו' לנקר שום ניקור כ"ש וכו'". בשו"ת פני האר"י החי [לר' חיים ליב מסטאוויסק] ס' כ"ג כתב דאם נאמר שכוונת הח"ס שא"צ רק להפשיט השלימים ותו לא, יפלא מאד מה שכתב שבמקומות שמנקרין בשר אחוריים מניחין הקצבים גם בשר זה להמנקרים, וע"כ כוונתו שהקצבים אינם רוצים לטרוח להפשיט השלימים ע"כ מניחים זה להמנקרים שיטרחו הם בזה, ויקשה טובא דהא השלימים הזה הוא נזכר בש"ס חולין צ"ג א' שהוא קרמא דכפלי שהוא אסור משום תרבא ומובא להלכה בש"ע יו"ד ס' ס"ד ס"ו, וידוע שהקרום ההוא הולך ג"כ בחלק הפנים עד חצר הכבד והוא פרוס ג"כ על כל חצר הכבד (וע"כ צריך לנקר גם החצר הכבד אותו צד שהוא לצד הכבד כמ"ש בסה"ת ס' מ"ה) כמ"ש הרמ"א שם סעיף ז' וסעיף י"א, וא"כ סוף סוף מוכרחים הקצבים להפשיט את השלימים ההוא ומה הועילו במה שמניחים הבשר הזה לבקיאם, וע"כ כוונת הח"ס דהבשר הזה צריך קצת ניקור לבד הפשטת השלימים הזה כמו שבאמת יש שם חלב בין כפלי הבשר ומסתמא חקר ודרש במקומו ונתברר לו דהטבחים דשם בקיאים וזהירים בזה.

אולם הרב המגיה שם בסוף הס' כתב דהמעין בפנים בח"ס יראה להדיא שאין פשטות דברי הח"ס מורין כן רק שמצריך להפשיט השלימים הנמשך עליה מן הרויט פלייש (היינו חצר הכבד) ותו לא, ומה שתמה עליו דהלא הקרום הזה פרוס על כל חצר הכבד וסוף סוף מוכרחים הקצבים להטריח להפשיט את השלימים ההוא מעליו וכו', הנה זאת אינה שאלה, שידוע דחצר הכבד (הנקרא רויט פלייש וברעטיל) נחתך ונמכר תיכף עם הדראב [בני מעיים] לתנשים והסוחרים [עם] הדראב והמה מנקרים זאת לעצמם כי בקיאים בזה, או מנקרים הממונים לנקר הדראב ינקרו להם ואין טורח זה על הקצבים כלל.

סימן סט.

א. ד"ה ספרו, "ורבים תמחו על שגגה גדולה שיצאה מהשלימים דמ"מ"י מיירי שנוהג בזכרים ישראלים ונקבות כדרכו בכל המצות לכתוב כן אבל מהגיד לא מיירי וכו'". עי' פת"ש ס' ס"ה סק"ב מה שהביא בשם ס' תולדות אדם. ובשו"ת טוב טעם ודעת מה"ק ס' ק' כתב שחפש בסמ"ג וסמ"ק ולא נמצא בו לשון זה כלל וגם בשאר מקומות לא נכתב בו לשון זה דנוהג בזכרים ונקבות, והגיה בכ"פ דצ"ל ס' החינוך שהוא כתב כן בפ' וישלח.

ובהלכות גדולות [ד' ווארשא תרל"ה] עם הגהות מר' אברהם שמעון טרויב מקידאן, כתב בהגהות ובאורים שבסוף הספר על מה שכתב בה"ג דף קכ"ט ע"א ומשקלא לדכר ונוקבא, כי בכ"פ צ"ל, "סה"ג" וכוונתו על הלכות גדולות שמבואר בו שצריך לנקר הגיד גם בנקבות וכו' בסדר הניקור בטור ולבוש ס' ס"ה.

צלע י"ג גופי' אינו אלא חומרא וכו'". מש"כ הח"ס שהגר"ש לאנדוי כתב כן, ע"ש בנוב"י ס' ל"א שהתשובה היא להגוב"י עצמו ורק התשובה שלפניה היא להגר"ש לאנדוי, וכבר העירו בזה בשו"ת בית שלמה חיד"ד ס' ק"ו, ובשו"ת משנת אליעזר [מישעל] מה"ק ס' כ"ה אות ג'.

ובשו"ת שבט סופר חיד"ד ס' ז' תמה על הח"ס שכתב כי הגוב"י אוסר הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג וכן הובא בס' אהל יצחק, והלא בנוב"י כתב בפירוש שאסור ג"כ הבשר בין י"א לי"ב ומכ"ש בין י"ב לי"ג, וכתב דגרם זה [שהח"ס הביא בשם הגוב"י לאסור הבשר שבין צלע י"ב לי"ג] שלא הי' נדפס או ס' שיבת ציון [להגר"ש לאנדוי] כי שם [בס' כ"ז] כתב ליישב דברי אביו בס' ל"א ואלמלא ראה את דבריו שם לא הי' כתב בח"ס שאסור הבשר הג"ל, כי שם מבאר את דברי אביו כי מנה [רק] את הצלעות הגדולות שיש בהם מוח ולא שני צלעות אצל החזה כי אין שם צלעות רק חזה כמו שהובא בש"ך רס"י ג"ד [הו"ד בפת"ש ס' ס"ד סק"ג], וא"כ גם הגוב"י מתיר ליקח עד הצלע י"א היינו מהגדולות לבד שני צלעות אצל החזה, וזה ג"כ כמנהג שכתב בח"ס להתיר ג"כ הבשר שבין צלע י"ב לי"ג אם מתחילים למנות גם שני צלעות אצל החזה והכל עולה לחשבון אחד. [והח"ס לא חלק על הגוב"י אלא לפי מה שסבר בדעתו שהוא אוסר את הבשר שלפני הצלע האחרונה שיש בה מוח, אבל לד' השיבת ציון אין הגוב"י אוסר אלא את הבשר שאחר הצלע הגדולה האחרונה שיש בה מוח ובוזה גם הח"ס מודה וא"כ לדינא אין חילוק ביניהם].

ובשו"ת דרכי שלום שבסוף ס' דעת תורה ה' שחיטה ס' י"ו, אחר שהביא ד' השיבת ציון בכוונת הגוב"י וד' הח"ס, כתב דלפי"ז מש"כ הגוב"י בשר שבין צלע י"א לי"ב והח"ס כתב בין י"ב לי"ג, היינו משום דהגוב"י חושב רק צלעות הגדולות והח"ס חושב בצירוף צלע קטנה שבמקום החזה סמוך לצואר ושניהם מיירי בבשר שבסוף י"א צלעות הגדולות. [ולפי"ז מחולקים הח"ס והגוב"י לדינא בבשר שאחר הצלע האחרונה שיש בה מוח דלהגוב"י אסור ולהח"ס מותר].

ובס' תורת הניקור הירושלמי עמ' ק"ג תמה על הדרכי שלום דמלשון הח"ס שכתב וז"ל, "דאפי' צלע י"ג גופא כתב המ"ב דהוא אסור רק מטעם חומרא" משמע דמה שכתב "הבשר שבין צלע י"ב לי"ג" כוונתו על הבשר שקודם הצלע הגדולה האחרונה שמניחין לאחורים, דהרי המ"ב מיירי באותו צלע היינו הצלע הגדולה האחרונה וע"ז קאי הח"ס, וכן מש"כ הח"ס בשם האהל יצחק קאי הכל על אותו בשר שבין צלע י"ב לי"ג שהיא הצלע הגדולה האחרונה.

ובשו"ת בית שלמה ס' ק"ו כתב שהח"ס דן שט"ס נפל בד' הגוב"י [במש"כ על הבשר שבין צלע י"א לי"ב וצ"ל בין צלע י"ב לי"ג] ולד' הח"ס אין שם חלב רק קרום וחולק בזה על הגוב"י.

ובס' תורת הניקור הירושלמי הנ"ל עמ' קמ"ח כתב דהח"ס למד דכוונת הגוב"י הוא ג"כ על אותו הבשר שבין צלע י"ב לי"ג, ומה שכתב הגוב"י הבשר שבין צלע י"א לי"ב הוא משום שהגוב"י נגרר אחר הש"ך בס' ס"ד סק"י שכתב שם אם יש י"ג צלעות דהוא צלע י"ה, ומשמע שם מהשפתי דעת דהש"ך חושב צלע החזה לצלע אחת וכמש"כ השפ"ד בס' ג"ד אות א' וכן הלבוש"ש [ה' טריפות העצמות ס' י"ב ס"א] כתב דיש רק צלע אחת לחזה (*), והח"ס מונה את צלעות החזה לשנים כמש"כ השפ"ד בס' ס"ד סק"י על המ"ב ומשו"ה כתב בין צלע י"ב לי"ג וכוונתו ג"כ על אותו בשר שכיוון הגוב"י. וכ"כ בכוונת הח"ס, הג"ר נח ברוך פישער

(*) עי' בזה בשו"ת בית שלמה ס' מ"ה ובדרכי שלום סוס"י י"ז הנ"ל.

לאו דעל כן לא יאכלו בני ישראל את-גיד הנשה שהוא לאו השוה בכל מהיכי תיתי להוציא מן הכלל שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. ודבריו נדפסו גם ב„תלפיות“ שנת תרע”ב מכתב ט”ז סי’ קל”ג עמ’ קנ”ב. [ולק”מ דאף דבלישנא קמא איתא כן שם ביבמות מ”מ איתא שם איכא דאמרי קיחה איצטריכא ליה ס”ד אמיןא ליגמר מטומאה קמ”ל, ולהאי לישנא נפקא לן מדר’ יהודה אמר רב אפי’ לאו שאינו שוה בכל כדמשמע שם מלשון רש”י וכן פ’ שם הריטב”א להדיא, וא”כ ללשון זה שפיר הקשה הח”ס דכיון דחזונו דממעטין בנות אהרן ולא אמרינן השוה הכתוב וכו’ א”כ בגיד הנשה נמי, וכבר עמד ע”ז בקרבן אהרן ריש פ’ אמור, ע”ש שהביא הסוגיא דיבמות וכתב על לישנא בתרא דזוהי המסקנא ושלפ”ז צריכין אנו לטעם למה פטורות נשים מטומאה, וע”ש שתי קרוב לד’ הח”ס, ויש לתמוה על הבית שערים חאוי”ח סי’ רמ”ח ד”ה וגם מה, שהעיר על הזו”ס מד’ הקרבן אהרן ולא ראה סוף דבריו ע”ש היטב ובקרבן אהרן].

ובשו”ת טוב טעם ודעת מה”ק סי’ ק’ תמה על הח”ס, דא”כ דהיכי דאיכא סברא [לחלק בין אנשים לנשים] לא יהי’ שייך בנשים אף בל”ת, א”כ בשבת דהוי מ”ע שהז”ג ובודאי הוי סברא לחלק דלא שייך בנשים, וגם לולי הלימוד דהוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה הי’ ראוי לומר להיפוך דהוקש שמירה לזכירה והני נשי כיון דליתנהו בזכירה ליתנהו בשמירה, רק מכח דהוקש אשה לאיש לכל עונשין [דרשינן להיפוך דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, עי’ ברכות כ’ ע”ב], והרי בשבת נמי כתיב בני ישראל, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וכן ושמרו בני ישראל אף ואעפ”כ לא דרשינן בני ישראל ולא בנות ישראל אף דיש טעם לחלק. [והדברים תמוהים, דאף אם נאמר דהא דמ”ע שהז”ג היא סברא לחלק בין אנשים לנשים, מ”מ הא דדרשינן בברכות דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה לחייב נשים בקידוש היום ולא דרשינן להיפוך לפוטרים משמירת שבת ודאי אינו משום דהוקש אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, שהרי כמו כן אשה פטורה מכל מ”ע שהז”ג ואיך שנדרוש זכור ושמור יהי’ שבת אצל אשה יוצא מן הכלל, אלא הטעם דדרשינן כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה הוא משום דלחומרא מקשינן כמ”ש התוס’ שבועות כ’ ע”ב ד”ה נשים, ומעתה לק”מ דע”כ לא כתב הח”ס דכשיש סברא לחלק דרשינן בני ישראל ולא בנות ישראל אלא אם מה שלא היינו מחלקים הוא משום דהשוה הכתוב וכו’, אבל אם מה שאין אנו מחלקים הוא מטעם אחר או אפי’ אם יש סברא לחלק אין אנו מחלקים, וביותר תמוה מש”כ הטוט”ד דהו”ל למידרש גבי שבת בני ישראל ולא בנות ישראל, דהרי הפסוקים שהביא הם כתובים אצל שמירת שבת דהוא ל”ת ובל”ת אין חילוק בין שהז”ג לאין הזמ”ג ואיך נאמר דמשום דבמ”ע שהז”ג יש סברא לחלק בין אנשים לנשים נדרוש בני ישראל ולא בנות ישראל גבי מצות ל”ת שהז”ג, ומה שהביא הטוט”ד מפסוק ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, עי’ בפתח הדביר ח”ג סי’ רע”א סוף אות ה’ שהביא מספרי פ’ שלח לך על פסוק ונסלח לכל עדת בני ישראל שדרשו אין לי אלא אנשים נשים מנין ת”ל ונסלח לכל עדת בני ישראל, וכתב דה”ה כאן בויקהל משה נדרוש הכי ע”ש בארוכה].

וע”ש בטוט”ד בסוף הסי’ מש”כ על הח”ס, וקושייתו הראשונה תמוהה שהרי הח”ס עצמו כתב כן ע”ש, ואודות קושייתו השני’ עי’ לעיל אות הקודם.

ד. ד”ה „והשתא אפי” דאתו הגיד שנשה ביעקב הוא גיד דלא נמצא בבקיעה נקבות א”כ שפיר הי’ סברא לחלק בין בני ישראל לבנות ישראל ואיך כי סמ”ג נוהג

אולם בשו”ת משנת אליעזר [מישעל] מהד”ת במשנת חכמים שבסוף הספר עמ’ ל”ב כתב שזה שגיאה, דכוונת הבה”ג דבגה”נ יש זכרות ונקבות, וכ”ה גם לשון הטור יו”ד סי’ ס”ה ופוסק הירך האחד ומפרק בסכין במקום שיש הזכרות בעצם שבו גה”נ וחותר הזכרות והנקבות ומשליכו. וכ”כ בס’ גילוי דעת סי’ ס”ה סק”ו, ובס’ חדרי דעה סי’ ס”ה סי”ח. ובס’ פרדס יוסף [לר’ יוסף פאצאנאווסקי] פ’ וישלח עמ’ רמ”ו הביא מירחון הפרדס חלק ד’ חוברת א’ שכתב בשם הרב שלמה מיכאל בעכעס שאצלו יש כו”פ אשר הרר”י הדפיס בחייו באלטונא תקכ”ג ונמצאו הגהות מן הג”ר יונתן בכתב ידו בתיבות „ואז הראתי לו בסמ”ג“ נמחק תיבת „סמ”ג“ ובצדו נכתב „בסה”י“ והוא ר”ת מספר א’ „סדר הלכות גיקור“ אשר שם נמצא באמת שגה”נ נמצא בזכרים (שוורים) ונקבות (פרות). [אולם אין ספר בשם זה, אך נמצא ספר בשם „סדר הגיקור“ לרש”י עם פ”י בעל העיטור ונדפס בוויניציאה שס”ו, וכן נמצא ספר בשם זה מר’ יעקב ב”ר יוזיפא סוריזינה כ”ץ המוזכר בסוף שו”ת הרא”ש ונדפס ג”כ בוויניציאה שנ”ה].

ועי’ מה שכי’ אודות ד’ המגקר בשו”ת מהר”י אסאד חיר”ד סי’ ק”ב, ובשו”ת מהר”א הלוי ח”א סוסי’ ל”ו, ובשו”ת רב טובך סוסי’ ל”ח, ובשו”ת ערוגת הבושם חיר”ד סי’ ס”ד אות ד’, ובס’ גבעת פנחס [לר’ פנחס זעליג הכהן שווארטץ] דף ל”ג ע”א.

ב. ד”ה ואני אומר, „דהרי יש לחקור כיון דקיי”ל בני ישראל ולא בנות ישראל וכו’ א”כ קשה ג”ה נמי אמאי לא נימא בני ישראל ולא בנות ישראל וכו’ ולכאורה יש ליישב דלא דרשינן כן אלא בקום ועשה אבל בל”ת השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכו’ „בשו”ת בית שערים חאוי”ח סי’ רמ”ח [ד”ה ומ”ש לתרץ] כתב דדברי הח”ס הם רק לחידודי בעלמא, דכבר כתב קרבן אהרן דהא דדרשינן בני ישראל ולא בנות ישראל גבי סמיכה היינו משום דבני ישראל מיותר שם, וכן בני אהרן ולא בנות אהרן משום דמיותר, אבל בעלמא דכתיב בני ישראל לא דרשינן דאינו מיותר דצריך לומר למי ידבר ע”ש [בקרבן אהרן] פ’ אמור. וע”ש שהאריך לבאר דבני ישראל גבי גיד הנשה איצטריך לגופי’. [אולם ע”ש בקרבן אהרן שאעפ”י שבתחלה כתב דלכן לא ממעטינן בכל מקום דכתיב בני ישראל ולא בנות ישראל משום דאינו מיותר, מ”מ אח”כ כתב טעם אחר דאין יכולין למעט מבני ישראל ולא בנות ישראל דהרי השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, וזה מפורש כד’ הח”ס, וגם הריטב”א בקידושין ל”ו ע”א ד”ה בני ישראל סומכין, כתב דבמצות ל”ת דכתיב בני הוה דרשינן ולא בנות ישראל אלא דהא רבינהו רחמנא מקרא דאיש או אשה וכו’ שהשוה אשה לאיש לכל ל”ת שבתורה, הו”ד בשדי חמד כללים מערכת הב’ אות ה’, וע”ש שהעיר על הח”ס שלא הביא מד’ הריטב”א, ומשמע מד’ הריטב”א דתיבת „בני” מיותר דלא הו”ל לכתוב אלא ישראל, וכ”כ הקרבן אהרן עצמו בפ’ ויקרא פרשתא ב’ הלכה ב’ ע”ש באורך, ועי’ מג”א סי’ י”ד סק”ב ובברכי יוסף שם].

ג. „אך הא מצינו גם בל”ת וכו’ בני אהרן ולא בנות אהרן וכו’ הרי אפי’ בל”ת ממעטי נשים וא”כ בג”ה נמי אמאי נוהג בזכרים ונקבות, וצ”ל שאני גבי מהנים דהסברא נוטה לחלק בין זכרים וכו’ ובין נקבות לענין קדושת כהונה וכו’ „בס’ קרבני לחמי [לר’ שלמה פישער אב”ד קארלסבורג] בחלק ייני עם חלבי סי’ ב’ תמה על הח”ס שהרי טומאה שאני דהוי לאו שאינו שוה בכל ורק בכה”ג לא אמרינן דהשוה הכתוב אשה לאיש, והא דאיצטריך למעוטי ולא בנות אהרן משום דאי לא מעטי הוה גמרינן מלא יקחו דמחייב לנשים אלאו שאינו שוה בכל כדאיתא ביבמות פ”ה [ע”א], משא”כ